

DLA doktori értekezés tézisei

Balogh-Jámbor Janka

Népi elemek és gyökerek Kodály cselló- és
kamaraműveiben

Témavezető: Dalos Anna (DSc)

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok besorolású
doktori iskola

Budapest

2022

I. A kutatás előzményei

Kodály hangszeres népzene gyűjtő munkáját és instrumentális zeneszerzői életművét külön-külön sokan behatóan vizsgálták már, ám eddig kevés olyan munka született, ami e két tevékenység kölcsönhatását vizsgálta. Munkám legfontosabb kiindulópontja Tari Lujza *Kodály, a hangszeres népzene kutatója* című könyve, mely értékes információkon kívül Kodály összes hangszeres gyűjtésének leírását is tartalmazza. Dolgozatom népdalidézeteket és álnépdalokat tartalmazó fejezeteiben sok más tanulmány mellett elsősorban Dalos Anna két könyvére és Kodály saját nyilatkozataira támaszkodtam, melyek közül kiemelkedik a Lutz Besh-sel folytatott, *Utam a zenéhez* elnevezésű beszélgetéssorozat. Breuer János Kodály-kalauzából elsősorban a tárgyalt Kodály-művek keletkezési és bemutatási körülményeiről szereztem hasznos információkat. A témával továbbá érintőlegesen foglalkoztak Bereczki János, Bónis Ferenc, Ittész Mihály, Kovács János, Kroó György és Szalay Olga egy-egy tanulmányukban. Ezeket az írásokat szintén felhasználtam és említem munkámban.

II. Források

Munkám elsődleges forrásai Kodály Zoltán kiadott hangszeres művei, valamint a Tari Lujza által közreadott hangszeres gyűjtései. Másodlagos forrásként használtam Kodály kiadott nyilatkozatait, leveleit és beszédeit, valamint általa gyűjtött és lejegyzett népdalokat.

III. Módszer

Munkám elsősorban összehasonlító jellegű. Kodály komponált hangszeres műveit illesztettem hangszeres népi gyűjtései mellé, és különböző szempontok szerint vizsgáltam a kapcsolatukat, azzal a szándékkal, hogy bebizonyítsam a gyűjtésekből fakadó inspirációt. Néhány darab esetében ezt a fajta kapcsolatot csupán a történelmi-környezeti kontextusba helyezéssel érzékeltettem, ám legtöbbször a részletes analízis módszerével éltem. Megfigyeléseimet minden esetben fontosnak tartottam kottapéldákkal is illusztrálni.

Mindezeket Kodály saját kottapéldáival, illetve kutatói és zeneszerzői kommentjeivel is összevettem,

elsősorban fiatalkorabeli tudományos cikkeire támaszkodva.

IV. Eredmények

Disszertációból kiderül, hogy Kodályt a népdal nemcsak mint dallam, hanem mint ritmikai és formai szerkezet is foglalkoztatta. Minthogy első népzenegyűjtő útjai egybeestek korai hangszeres művei megírásával, a népdalos tulajdonságok visszaköszönnek cselló- és kamarazenei alkotásaiban. Ugyanilyen fontossággal bírt számára a hangszeres népzene, az általa gyűjtött és lejegyzett dallamok és megismert népi hangszeres technikák is lenyomatot hagytak művein. A magyar zene megújulásának és interpretálásának lehetőségét a vokális és hangszeres népzene gyűjtésében és feldolgozásában látta, és egész életében ebben a szellemben tevékenykedett. Korai cselló- és kamaraműveiben a népdal legtöbbször a darabok elején mint mottó jelenik meg, ebből fejlődnek ki a mű további dallamai. Későbbi hangszeres műzenéjére inkább a megkomponált álnépdalokat tartalmazó darabok jellemzők. Ez utóbbi esetekben, bár a konkrét népzenei idézetek hiányoznak, a

népzenei gyakorlatra jellemző hangszeres technikákra (dűvőzés, dudanóta, furulyaimprovizáció, esztám-kíséret, stb.) utaló mozgásformák, valamint a jellegzetes dallami fordulatok egyértelművé teszik, hogy ezeket a darabokat is átszövik a népzenei gyökerek. Kodály Zoltán zeneszerzői munkájának legfontosabb inspirációs forrása a magyar népzenei gyakorlat volt.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Disszertációm írása közben több koncertet is adtam, ahol Kodály-műveit játszottam. Zárókoncertemen elő fogom adni hegedűre és csellóra komponált Duóját.